

STORTINGET

Innst. 376 S

(2025–2026)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Dokument 8:148 S (2025–2026), Dokument 8:183 S (2025–2026)
og Dokument 8:186 S (2025–2026)

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trygve Slagsvold Vedum, Bent-Joachim Bentzen og Geir Pollestad om et statlig mineralselskap, Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Ingrid Liland og Frøya Skjold Sjursæther om å øke verdiskaping og gjenvinning i mineralnæringen og Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Ludvig Thorheim, Kari Sofie Bjørnsen, Helene Røsholt og Mathias Willassen Hanssen om å realisere Fensfeltet og mer mineralnæring i Norge

Til Stortinget

Innledning

Dokument 8:148 S (2025-2026)

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette et statlig mineralselskap som, i tett samarbeid med private aktører, skal utvikle, forvalte og sikre nasjonal kontroll over strategisk viktige mineralressurser.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Dokument 8:183 S (2025-2026)

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«1. Stortinget ber regjeringen utarbeide et mineralhie-

rarki, etter modell av avfallshierarkiet, som legger til grunn at gjenbruk og resirkulering av mineraler alltid er å foretrekke framfor ny mineralutvinning.

2. Stortinget ber regjeringen utrede virkemidler som kan fremme resirkulering av kritiske råmaterialer (iht. EUs liste) fra blant annet EE-avfall og farlig avfall (f.eks. katodeavfall fra aluminiumsindustri). Utredningen bør sees i sammenheng med Prossess21 samt vurdere mulige synergier mellom resirkulering og utvinning av jomfruelige materialer.
3. Stortinget ber regjeringen bygge videre på etablerte kompetansemiljøer og etablere et nasjonalt senter for både mineralutvinning og sirkulære mineralverdikjeder. Senteret skal bidra til å utvikle lønnsomme markeder og verdikjeder for gjenvinning av mineraler fra industriavfall, sidestrømmer og andre sekundære råstoff.
4. Stortinget ber regjeringen raskt ferdigstille Norges posisjon i EØS-behandlingen av EUs forordning om kritiske råmaterialer (Critical Raw Materials Act) og arbeide for en rask innlemmelse av forordningen i EØS-avtalen senest innen utgangen av 2026. Det må sikres tilstrekkelig kapasitet til forsvarlig saksbehandling, miljøvurderinger og koordinering mellom relevante konsesjonsmyndigheter.
5. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av hvordan Norge skal bidra til å oppfylle målene i EUs forordning om kritiske råmaterialer om økt gjenvinning av kritiske råmaterialer, utvikling av sirkulære verdikjeder og styrket kartlegging av mineralressurser.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Dokument 8:186 S (2025–2026)

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen umiddelbart implementere EUs Critical Raw Materials Act (CRMA) for å styrke mineralsamarbeidet med resten av Europa.
2. Stortinget ber regjeringen overfor EU og i bilaterale relasjoner støtte Rare Earths Norway sin søknad om å bli strategisk europeisk prosjekt i EU.
3. Stortinget ber regjeringen overfor EU og ledende industrinasjoner i Europa arbeide for å etablere en felles innkjøpsordning og garantert minstepris for sjeldne jordarter.
4. Stortinget ber regjeringen utrede kapitaltilgangen for mineralprosjekter i Norge, herunder vurdere hvordan instrumenter i virkemiddelapparatet som Eksfin og Siva kan støtte opp under utviklingen av en kommersiell mineralnæring som del av norsk industrisatsing.
5. Stortinget ber regjeringen forbedre incentivene for vertskommuner som åpner for næringsvirksomhet basert på naturressurser, slik som mineralvirksomhet på Fensfeltet og andre steder.
6. Stortinget ber regjeringen anvende hurtigspor for utvikling av Fensfeltet og komme tilbake til Stortinget dersom eventuelle innsigelser forsinker prosessen og kan løses gjennom lovendringer eller annen forankring i Stortinget for raskere behandling.
7. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en felles norsk-svensk mulighetsstudie for felles verdikjeder for sjeldne jordarter fra Fensfeltet og forekomsten utenfor Kiruna i Sverige, slik som initiativet REEtec for separasjon av jordarter på Herøya er et eksempel på.
8. Stortinget ber regjeringen legge til rette for at thorium kan utvinnes som et biprodukt fra Fensfeltet og bidra til å styrke en norsk verdikjede for radiofarmaka, herunder for neste generasjons kreftbehandling, hvor Norge har kompetansefortrinn.
9. Stortinget ber regjeringen gi Prosess21 et oppdrag om å undersøke potensialet for kommersielt uttak av sjeldne jordarter fra avgangsmasser, eksempelvis fra virksomheter som Boliden, Hydro og Alcoa.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Næringsminister Cecilie Myrseth har uttalt seg om de tre forslagene i brev av 23. mars 2026 og 17. april 2026. Brevene følger som vedlegg til innstillingen.

Som ledd i komiteens behandling av representantforslagene ble det åpnet for skriftlige innspill. Innspillene

er sammen med sakens dokumenter tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Trond Giske, Ruth Mariann Hop, Tobias Hangaard Linge, lederen Rune Støstad og Solveig Vitanza, fra Fremskrittspartiet, Tor André Johnsen, Stig Even Lillestøl, Marius Arion Nilsen og Bengt Rune Strifeldt, fra Høyre, Erlend Larsen og Bård Ludvig Thorheim, fra Sosialistisk Venstreparti, Ingrid Fiskaa, fra Senterpartiet, Geir Pollestad, fra Rødt, Synne Høyforsslett Bjørbæk, fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, og fra Kristelig Folkeparti, Harry Valderhaug, viser til Dokument 8:148 S (2025–2026) om et statlig mineralselskap, Dokument 8:183 S (2025–2026) om å øke verdiskaping og gjenvinning i mineralnæringen, og Dokument 8:186 S (2025–2026) om å realisere Fensfeltet og mer mineralnæring i Norge. Komiteen viser videre til statsrådens svarbrev til de tre dokumentene og de skriftlige høringsinnspillene som er kommet inn i sakens anledning.

Komiteen viser til at Norge og Europa står overfor en av de mest krevende sikkerhetspolitiske situasjonene i moderne tid. Behovet for mineraler til teknologi, industri og forsvar er stort, samtidig som produksjonen og prosesseringen av de mest kritiske mineralene domineres av land Norge ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med. Komiteen viser til at en slik situasjon gjør forsyningen av slike mineraler til Norge og Europa sårbar. Komiteen viser til at det er behov for økt tilgang på kritiske mineraler fra europeiske leverandører.

Komiteen viser til at forslagene som er fremmet i dokumentene, i stor grad dreier seg om å sikre nasjonal kontroll, effektiv saksbehandling og gode rammevilkår samt legge til rette for økt gjenvinning.

Nasjonal kontroll over kritiske mineraler

Komiteen viser spesielt til Dokument 8:148 S (2025–2026) om å opprette et statlig mineralselskap.

Komiteen viser til at Norge i hovedsak har to mineral kategorier: mineraler eid av staten og mineraler eid av grunneier. Distinksjonen mellom hvilke mineraler som tilhører de to kategoriene, bestemmes av mineralets egenvekt, hvor de tyngre mineralene tilhører staten og de lettere tilhører grunneier. Komiteen viser videre til at utvinningsrett av mineraler, både statens og grunneiers mineraler, reguleres gjennom mineralloven.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti, mener at det er viktig å legge bedre til rette for utvinning og prosessering av kritiske mineraler og sjeldne jordartsmetaller i Norge. Den sikkerhetspolitiske situasjonen krever at Europa og Norge får større kontroll over tilgangen til slike mineraler for å sikre strategisk autonomi. Flertallet viser til at Norge har betydelige forekomster av både kritiske mineraler og sjeldne jordartsmetaller og mener derfor at det er viktig at Norge bidrar til utviklingen av robuste og bærekraftige verdikjeder.

Flertallet merker seg at lønnsomheten i mineralprosjektene vil avhenge fra mineral til mineral, og erkjenner at det vil være krevende å være konkurransedyktig på pris på mineraler der for eksempel Kina har dominans. Flertallet viser derfor til at det er ønskelig å se på felles ordninger i Europa, som for eksempel minstepris eller prisgarantiordninger. Det er viktig at Norge er tett påkoblet disse prosessene. Flertallet vil samtidig påpeke at enkelte mineralprosjekter kan være verdt å satse på til tross for at de ikke nødvendigvis er økonomisk lønnsomme, men fordi tilgangen til de mineralene er viktige for nasjonale interesser.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, mener samtidig at det er viktig å sikre nasjonal kontroll over de mest kritiske ressursene, og at det er ønskelig med nasjonale virkemidler utover diskusjonene som foregår i Europa. Dette flertallet viser til at det er mange måter å sikre nasjonal kontroll på, blant annet gjennom konsesjoner, lisenser og skattesystem. Dette flertallet mener likevel at det i strategisk viktige prosjekter er behov for å sikre ytterligere nasjonal kontroll, og at staten må ha en aktiv rolle i etableringen og utviklingen av nye mineralprosjekter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne, peker på at etablering av et statlig mineralselskap eller et mineralfond kan være et hensiktsmessig virkemiddel for å redusere risiko i tidligfaseprosjekter, mobilisere kapital og sikre langsiktig nasjonal forankring i mineralnæringen.

Et tredje flertall, medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Rødt og Miljøpartiet De Grønne mener at et eventuelt statlig mineralselskap eller mineralfond kan bidra til lokal forankring, helhetlige klima- og naturhensyn og at størst mulig del av verdiskapningen skjer i områder nært selve ressursen. God utnyttelse

av restmasser og gjenvinning av kritiske råmaterialer fra avfall og industrielle sidestrømmer kan dessuten redusere behovet for deponering og samtidig gi ny verdiskaping.

Dette flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om hvordan staten kan bidra ytterligere til etablering og utvikling av mineralprosjekter og best mulig ressursutnyttelse, herunder vurdere tiltak for effektive planprosesser samt opprettelsen av et statlig mineralselskap eller et mineralfond. Regjeringen bes rapportere tilbake om status i arbeidet i kommende budsjettproposisjoner.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, mener at det er viktig å utvikle gode og målrettede tiltak. Derfor mener flertallet at det bør gjennomføres en helhetlig kartlegging og gjennomgang av hele verdikjeden for kritiske mineraler i Norge, fra forskning og utvikling, leting, planlegging, utvinning og prosessering, massehåndtering og gjenvinning for å sikre et godt kunnskapsgrunnlag. En slik utredning skal identifisere flaskehals for utviklingen av en helhetlig verdikjede for kritiske mineraler, dette kan være planprosesser, reguleringer, offentlige innkjøpsordninger, manglende koordinering og samordning i forvaltningen eller liknende, og peke på tiltak som kan løse opp i disse. Utredningen skal også identifisere markedssvikter som står i veien for utviklingen av en verdiskapende, bærekraftig og lønnsom utvikling av kritiske mineraler, og peke på og utrede mulige virkemidler som er egnet til å løse de identifiserte markedssviktene. Flertallet vil understreke at effektivitet ikke skal gå på bekostning av kvaliteten i plan- og konsesjonsprosesser, slik at hensyn som demokrati, lokal involvering og bærekraft blir ivarettet på en tilfredsstillende måte.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en helhetlig kartlegging og gjennomgang av verdikjeden for kritiske mineraler i Norge, fra forskning og utvikling, planlegging, utvinning og prosessering, massehåndtering og gjenvinning for å identifisere flaskehals og mulige tiltak for å få flere bærekraftige og samfunnsnyttelige mineralprosjekter i Norge.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til gjentatte forslag i Stortinget for å få regjeringen til å legge til rette for raskere ressursutnyttelse av mineraler i Norge i lys av en geopolitisk endret situasjon hvor forsyningssikkerhet står høyt på dagsorden blant Norges allierte. Etter press fra opposisjonen har regjeringen utarbeidet en mineralstrategi, og det ble gjort et omfat-

tende arbeid om ny minerallov som ble vedtatt med bred støtte i Stortinget i fjor. Disse medlemmer mener at forslagene i denne saken er en avsporing fra å gjennomføre en politikk som raskt realiserer Fensfeltet og legger til rette for utvinning og gjenvinning av ressurser som Norge og Norges allierte er avhengige av. Det er oppsiktsvekkende dersom regjeringen ikke forstår flaskehalsene som norsk mineralnæring opplever etter alt utredningsarbeidet som er foretatt, EUs mer fremoverlente politikk på området, og næringens egne tydelige tilbakemeldinger.

Disse medlemmer mener at evig utredningsarbeid må erstattes av handling og viser til at flere av forslagene fra andre partier i denne saken vil løse på de flaskehalsene som regjeringen ønsker nye runder med utredning om.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, viser til at det i ny minerallov er en egen hjemmel for å ivareta nasjonal sikkerhet knyttet til mineralvirksomhet og forvaltning av mineralressurser. Flertallet mener at dette er et viktig grep for å styrke nasjonal kontroll over viktige ressurser, spesielt i en tid der man ser at dominans på enkelte råvarer utnyttes for å utøve press mellom stormakter.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt understrekar at formålet med statleg eigarskap i mineralnæringa bør vera nasjonal, demokratisk kontroll over ressursane, langsiktig og miljøvennleg drift, og at verksemda skal gi positive ringverknader lokalt og nasjonalt. Formålet bør derimot ikkje vera risikoavlasting for privateigde mineralselskap, slik at desse enklare skal kunna forsyne seg av fellesskapets ressursar. På denne bakgrunnen er desse medlemmene positive til eit statleg mineralselskap, og skeptiske til ideen om eit mineralfond.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener Norge er i en særstilling med betydelige forekomster av mineraler på fastland og havbunn. Tilgang på kritiske råvarer er et geopolitisk spørsmål, og den sikkerhetspolitiske situasjonen forsterker behovet for å akselerere norsk mineralnæring. Norge bør ta en tydelig rolle som leverandør av strategiske mineraler til allierte land og bidra til økt europeisk selvforsyning som del av vestlige forsyningskjeder. Disse medlemmer viser til at Fensfeltet har en av Europas mest lovende forekomster av sjeldne jordartsmetaller – avgjørende for energiteknologi, forsvarsindustri og digital infrastruktur – og representerer en historisk mulighet for norsk verdiskaping og industriutvikling. Disse medlemmer mener realisering av Fensfeltet må gis høy nasjonal prioritet, og at staten må bidra med nødvendig

infrastruktur og tilrettelegging. Innsynet til verdiskaping og arbeidsplasser må veie tyngre i avveiningene.

Disse medlemmer viser til representantforslag Dokument 8:148 S (2025–2026) om etablering av et statlig mineralselskap, og understreker at statlig eierskap kun bør benyttes der det foreligger klare markedsmessige svikt. Dette er ikke dokumentert for mineralnæringen. Norges konkurransefortrinn ligger i stabile og forutsigbare betingelser for private aktører, og offentlige virkemidler må ikke fortrenge private investeringer.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gi utviklingen av Fensfeltet status som nasjonalt prioritert prosjekt, og sikre rask fremdrift i nødvendige tillatelser og avklaringer.»

«Stortinget ber regjeringen sikre rask fremdrift for en statlig reguleringsplan for Fensfeltet, grunnet dens store strategiske og sikkerhetspolitiske betydning.»

«Stortinget ber regjeringen arbeide for EU-midler for finansiering og utvikling av norske mineralprosjekter.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at det ikke finnes noen offisiell ordning for å markere prosjekter som nasjonalt prioriterte. Disse medlemmer har imidlertid merket seg at mineralnæringen har høy prioritet hos regjeringen, og disse medlemmer er svært opptatt av at det realiseres flere prosjekter for utvinning og prosessering av kritiske mineraler og sjeldne jordarter i Norge. Disse medlemmer vil også understreke at statlig reguleringsplan på Fensfeltet har høy prioritet, og vil gjennomføres med stor grad av både effektivitet og kvalitet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti viser til at mineraler har kommet i sentrum for geopolitikken på den globale scenen. Norge spiller en viktig rolle for europeisk industris forsyningsikkerhet som et land rikt på mineralressurser fra naturens side, og hvor Fensfeltet representerer den største ressursen på kontinentet for sjeldne jordarter.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti viser til at EU har vedtatt omfattende lovverk for å styrke forsyningsikkerheten for mineraler gjennom EUs Critical Raw Materias Act (CRMA). CRMA spiller en nøkkelrolle for å få realisert store, strategiske mineralprosjekter innen rimelig tid, engasjere europeiske allierte i felles innkjøps- og finansieringsordninger, og å sikre en mer effektiv og koordinert mineralforvaltning og sirkulærøkonomi. Disse medlemmer viser til at regjeringen har bekreftet overfor Stortinget at forord-

ningen CRMA er EØS-relevant, at de ikke har innvendinger mot å innlemme forordningen i norsk rett, og har bebudet at de vil gjøre det. Likevel lar det vente på seg.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre rask innlemmelse og implementering av EUs Critical Raw Materials Act i EØS-avtalen og i norsk rett innen 2026, for å styrke mineral-samarbeidet med Europa, forbedre rammevilkårene for sirkulærøkonomi og gi norske mineralprosjekter bedre tilgang til status som europeisk strategisk prosjekt.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet Høyre og Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen overfor EU og i bilaterale relasjoner støtte Rare Earths Norway sin søknad om å bli strategisk europeisk prosjekt i EU.»

«Stortinget ber regjeringen overfor EU og ledende industrinasjoner i Europa arbeide for å etablere en felles innkjøpsordning og garantert minstepris for sjeldne jordarter.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til forslaget om å opprette et statlig mineralselskap. Begrunnelsen for forslaget er å sikre nasjonal kontroll over ressursen. Disse medlemmer mener at nasjonal kontroll sikres gjennom konsesjonssystemet for å drive utvinning av en ressurs i en tidsavgrenset periode, i tillegg til sikkerhetsloven og tilstramminger i den nylig vedtatte mineralloven.

Disse medlemmer mener at spørsmål om statlig eierskap og statlige virkemidler hører mer naturlig hjemme i en diskusjon omkring kapitaltilgang til mineralprosjekter, siden slike prosjekter kan være krevende å tiltrekke investeringskapital til når konsesjonsprosesser kan ta opp mot 15–20 år. Disse medlemmer mener at kortere og mer transparente konsesjonsprosesser er den fremste løsningen på den utfordringen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser likevel til at mineralvirksomhet har en nasjonal og europeisk strategisk betydning og at det derfor er viktig å gjennomgå kapitaltilgangen og eksisterende instrumenter i virkemiddelapparatet med sikte på mest mulig verdiskaping fra mineraler i Norge.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede kapitaltilgangen for mineralprosjekter i Norge, herunder vurdere hvor-

dan instrumenter i virkemiddelapparatet som Eksfin og Siva kan støtte opp under utviklingen av en kommersiell mineralnæring som del av norsk industrisatsing.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at kommuner med mineralvirksomhet kan få positive ringvirkninger i form av flere arbeidsplasser, kompetanse og verdiskaping. Samtidig kan det være en belastning for kommunen og dens innbyggere og det er viktig at det lønner seg lokalt å satse på næringsvirksomhet basert på naturressurser.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser videre til at den videre planprosessen for Fensfeltet vil gjennomføres i en statlig plan etter anmodning fra Nome kommune. Disse medlemmer vil understreke at et så strategisk viktig prosjekt som Fensfeltet bør behandles administrativt i et hurtigspor hvor man ser hen til de tidsfrister som gjelder for europeiske strategiske prosjekter i rammen av CRMA. Disse medlemmer mener at staten har alle muligheter til å holde slike tidsfrister og understreker at prosessen ikke bør stoppe opp grunnet spørsmål som kan avklares med forankring i Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at Sverige har planer om å utvikle et felt for utvinning av sjeldne jordarter utenfor Kiruna. Disse medlemmer mener at Norge og Sverige bør se på industrielle synergier som kan utnyttes for de to potensielle strømmene av sjeldne jordarter i en felles verdikjede.

Disse medlemmer viser til at sirkulærøkonomi og utnyttelse av avgangsmasser bør stå sentralt i regjeringens arbeid med Fensfeltet og andre mineralprosjekter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti understreker betydningen av thorium i restmasser fra Fensfeltet som kan vise seg å være en viktig ressurs for fremstilling av kreftmedisiner eller innsatsfaktor for kjernekraft.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen forbedre incentivene for vertskommuner som åpner for næringsvirksomhet basert på naturressurser, slik som mineralvirksomhet.»

«Stortinget ber regjeringen anvende hurtigspor for utvikling av Fensfeltet og komme tilbake til Stortinget dersom eventuelle innsigelser forsinker prosessen og

kan løses gjennom lovendringer eller annen forankring i Stortinget for raskere behandling.»

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en felles norsk-svensk mulighetsstudie for felles verdikjeder for sjeldne jordarter fra Fensfeltet og forekomsten utenfor Kiruna i Sverige, slik som initiativet REEtec for separasjon av jordarter på Herøya er et eksempel på.»

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at thorium kan utvinnes som et biprodukt fra Fensfeltet og bidra til å styrke en norsk verdikjede for radiofarmaka, herunder for neste generasjons kreftbehandling, hvor Norge har kompetansefortrinn.»

For medlemmene i komiteen fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne er det avgjerande at mineralutvinning er underlagt nasjonal, demokratisk kontroll og strenge miljøkrav. Verda har nok av eksempel på at mineralutvinning gjer stor skade på naturen og menneska som arbeider der, utan at det kjem lokalsamfunnet eller det større fellesskapet til gode. Med rike ressursar følgjer både eit stort ansvar og ein stor risiko. Noreg har med sine tradisjonar innan naturressursforvaltning eit betre utgangspunkt enn mange andre land for å klara å forvalta også mineralrikdommane til fellesskapets beste.

Desse medlemmene meiner eit statleg mineralselskap er ein sentral reiskap for å sikra fellesskapet kontroll med ressursane og for at utvinninga skal gi positive ringverknader lokalt og nasjonalt. Samtidig er ikkje statleg eigarskap i seg sjølv tilstrekkeleg for å nå desse måla. Eigarskapet må utøvast med mål om samfunnsnytte og ikkje berre maksimal fortjeneste, og det må stillast tydelege krav om lokal verdiskaping og varige arbeidsplassar.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti, vil understreke at forvaltningen av naturressursene i landet er et grunnleggende spørsmål om nasjonal råderett, sikkerhet og fordeling av verdier. Flertallet viser videre til de betydelige forekomstene av sjeldne jordartsmetaller på Fensfeltet i Telemark, og mener disse funnene tydeliggjør at Norge besitter ressurser av stor strategisk betydning både nasjonalt og internasjonalt.

Flertallet vil fremheve at kontroll over kritiske mineraler i økende grad må sees i lys av en skjerpet geopolitisk situasjon, hvor tilgangen til strategiske innsatsfaktorer ikke bare er et spørsmål av økonomisk betydning, men i stor grad et spørsmål om beredskap og sikkerhet. I en situasjon med stor avhengighet av leveranser fra få andre land, er det etter flertallet syn avgjørende at Norge utvikler egne ressurser på en måte som styrker nasjonal handlefrihet og reduserer sårbarhet.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, vil videre peke på Norges lange tradisjon for å sikre fellesskapets eierskap til naturressursene. Dette flertallet viser til at aktiv statlig deltakelse innen blant annet vannkraft og petroleumsvirksomhet har vært avgjørende for å sikre nasjonal kontroll på viktige ressurser og for at verdiskapingen har kommet hele samfunnet til gode. Dette flertallet mener at disse erfaringene må legges til grunn også for utviklingen av mineralnæringen.

Dette flertallet viser til den historiske betydningen mineralressursene har hatt for et mangfoldig næringsliv i hele landet, og mener dette må være målet også for fremtiden. Dette flertallet vil således vise til at en aktiv politikk på området vil kunne legge grunnlag for industriarbeidsplasser, kompetansmiljøer og økt verdiskaping i flere lokalsamfunn og regioner. Etter dette flertallets oppfatning er det avgjørende at utviklingen av næringen skjer på en måte som styrker bosetting og aktivitet i distriktene, og slik at helhetlige verdikjeder i størst mulig grad etableres i Norge.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne vil videre understreke at mineralnæringen er kapitalkrevende og forbundet med betydelig risiko, særlig i tidlige faser. Disse medlemmer mener derfor at staten må ta en tydelig og aktiv rolle for å sikre langsiktighet, koordinering og gjennomføringsevne i utviklingen av prosjekter av nasjonal betydning. Etter disse medlemmers syn vil et statlig mineralselskap kunne bidra til nødvendig kapitaltilgang og strategisk styring, men understreker at dette må skje i tett samspill med private aktører.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt mener at opprettelsen av et statlig mineralselskap er et nødvendig virkemiddel for å sikre nasjonal kontroll over strategiske mineralressurser, styrke Norges beredskap og legge til rette for langsiktig verdiskaping i hele landet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette et statlig mineralselskap som, i tett samarbeid med private aktører, skal utvikle, forvalte og sikre nasjonal kontroll over strategisk viktige mineralressurser.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Rødt og Kristelig Folkeparti viser til at Fensfeltet i Nome utgjør Europas største kjente forekomst av sjeldne jordarter, med anslåtte res-

surser på 15,9 mill. tonn. Flere av disse mineralene er sentrale innsatsfaktorer i forsvarsteknologi og industriell produksjon. Disse medlemmer viser videre til at om lag 70 pst. av verdens utvinning av sjeldne jordarter skjer i Kina, mens Europas egen produksjon dekker mellom tre og fem prosent av forbruket.

Komiteens medlem fra Rødt legger til grunn at mineralressursene i Fensfeltet er fellesskapets eieendom, og at staten er ansvarlig for å sikre at verdiskapingen tilfaller fellesskapet. Norge har lang erfaring med statlig eierskap innen gruvedrift, med A/S Sydvaranger, Store Norske Spitsbergen Kullkompani og Rana Gruber som eksempler. Og i tillegg et betydelig statlig eierskap i vannkraft og olje og gass. Tilsvarende modeller bør legges til grunn for mineralnæringen fremover. Dette medlem viser i den sammenheng til det statlige svenske gruveselskapet LKAB som et relevant eksempel på hvordan statlig eierskap kan kombineres med industriell utvikling.

Dette medlem mener et statlig mineralselskap bør gis i oppdrag å drive letevirksomhet og utvinne mineralforekomsten på Fensfeltet. Utvinningen må skje på en økologisk bærekraftig måte som begrenser tap av matjord og natur, og som sikrer fellesskapet inntekter og lokal verdiskaping i Nome kommune og regionen.

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne viser til at en utvikling av Fensfeltet i Nome er en sjelden og stor mulighet som kan bidra til å nå flere mål i mineralpolitikken samtidig. I tillegg til å bygge demokratiske, europeiske verdikjeder for kritiske råmaterialer, bør Norge bruke anledningen til å utvikle en mineralnæring med bærekraftige, sirkulære verdikjeder, lavest mulig naturpåvirkning og ringvirkning til annen industriutvikling. En eventuell utvinning må skje under strenge miljøkrav, med lave utslipp, forsvarlig avfallshåndtering og forpliktende planer for naturrestaurering, i tråd med Norges internasjonale forpliktelser.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at utviklingen av Fensfeltet benyttes som et pilotprosjekt for praktisk utprøving av arealnøytralitet i store industriprosjekter av nasjonal betydning, herunder ved å vurdere løsninger på tvers av kommunegrenser for å redusere samlede natur- og arealkonsekvenser.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at fremdrift i utviklingen av Fensfeltet er nødvendig, og understreker at dette ikke kan skje på bekostning av miljø- og naturhelsen. Disse medlemmer legger til grunn at for-

valtningen av norske mineralressurser må forbli under nasjonal kontroll. Norge bør ikke gjennom EØS-avtalen avgi styringsrett over strategiske ressurser til EUs institusjoner.

Disse medlemmer viser til at CRMA har etablert europeisk styringsorgan for kritiske råvarer der Norge som ikke-EU-land ikke vil ha stemmerett, og at regelverket pålegger forpliktelser om tilgang, prioritering og rapportering som innskrenker nasjonal handlefrihet. Disse medlemmer mener implementering av CRMA vil svekke det nasjonale handlingsrommet i mineralpolitikken, og at Norge bør legge ned veto mot innlemmelse av regelverket i EØS-avtalen. Utvinningen av Fensfeltet er et norsk sikkerhetspolitisk anliggende, og norsk mineralpolitikk må utformes i tråd med nasjonale interesser.

Effektiv saksbehandling og gode rammevilkår for mineralnæringen

Komiteen viser til at mineralnæringen i Norge er omfattet av mange ulike regelverk, men særskilt omfattet av mineralloven som regulerer konsesjonsprosessen, fra leting til utvinning og drift, og istandsetting etter endt virksomhet. Komiteen viser til at mineralnæringen også er omfattet av flere andre regelverk, blant annet plan- og bygningsloven, forurensingsloven og motorferdselloven. Komiteen viser videre til forslag og behandling ny minerallov våren 2025, og merker seg at regjeringen har annonsert at denne vil tre i kraft 1. juli 2026.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at det allerede er gjort omfattende grep for å sikre bedre rammer for mineralnæringen gjennom den nye mineralloven. Et av hovedgrepene i loven var å sikre bedre koordinering mellom statlige myndigheter og legge til rette for mer effektive prosesser. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til at det blant annet blir innført en samordningsplikt for de ulike saksbehandlingssporene på mineralfeltet. Det blir også innført felles, eksklusiv undersøkelsestillatelse til statens mineraler, industrimineraler og lette metaller. Disse medlemmer viser til at sistnevnte tiltak vil redusere risikoen for konflikter om rettigheter ved undersøkelser og senere utvinning, noe som kan føre til lengre prosesser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til representantforslaget fra Miljøpartiet De Grønne og til representantforslaget om å realisere Fensfeltet, og mener begge forslagene i for stor grad bærer preg av økt statlig styring og politisk detaljstyring fremfor friere rammevilkår. Norges hovedutfordring er ikke mangel på politiske mål, men mangel på gjennom-

føringsevne. Eksisterende prosesser er for trege og lite forutsigbare, og regjeringen har over tid vært for passiv.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener løsningen er å rydde opp i byråkratiet: kortere saksbehandlingstid, tydeligere tidsfrister og færre innsigelser. Privat kapital og næringslivets initiativ er avgjørende – staten bør legge til rette gjennom gode rammebetingelser, ikke styre kapital og industriprosjekter. Skatter og avgifter som svekker investeringsvnen må gjennomgå og reduseres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme tiltak for å redusere saksbehandlingstiden og forenkle konsesjonsprosesser for mineralprosjekter, slik at lønnsomme prosjekter kan realiseres raskere.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om tidsfrister og forenklinger i konsesjons- og planprosesser for mineralprosjekter, med sikte på vesentlig kortere saksbehandlingstid.»

«Stortinget ber regjeringen sikre stabile og konkurransedyktige rammevilkår for mineralnæringen, herunder gjennomgang og reduksjon av skatter og avgifter som svekker investeringsvnen.»

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti meiner at effektiv saksbehandling og gode rammevilkår for mineralnæringa ikkje må forvekslast med hastverk, mindre demokrati eller svekte miljøkrav. I forvaltninga av rike og strategisk viktige ressursar er det desto viktigare å gjera ting rett og laga eit rammeverk som står seg i mange år. Dette er viktige grunnar til at denne medlemen seier nei til EU-forordninga om kritiske råvarer (CRMA). Forordninga vil fråta Noreg nasjonal handlefridom i mineralforvaltninga og set korte tidsfristar for saksbehandlinga og dei demokratiske prosessane. Dette svekkjar omsynet til natur, urfolksrettar, andre næringar og lokaldemokratiet.

Bærekraft og gjenvinning av mineraler

Komiteen viser til at det er behov for å øke både utvinningen og prosesseringen av kritiske mineraler på europeisk jord. Komiteen viser imidlertid til at økt produksjon alene ikke vil dekke behovet årene fremover, og derfor vil det også være økende behov for gjenvinning og resirkulering av mineraler.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti,

Senterpartiet, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, viser til at en forutsetning for å drive med mineralutvinning i Norge er at det skal gjøres innenfor bærekraftige rammer. Land som i dag dominerer både produksjon og prosessering av mineraler, gjør dette uten hensyn til arbeidsfolk, natur og miljø. Flertallet er derfor opptatt av at slik næring i Norge skal benytte den mest moderne teknologien, og bidra til å utvikle den videre, slik at Norge blir et foregangsland på høy ressursutnyttelse, begrenset fotavtrykk i naturen og skånsom håndtering av avgangsmasser.

Flertallet mener at det er helt avgjørende at man får på plass verdikjeder for gjenvinning av mineraler. Dette er viktig av flere hensyn, både fordi det ikke er en fornybar ressurs og fordi verden trenger mer mineraler enn det man klarer å produsere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at det først og fremst er viktig å få på plass en verdikjede for utvinning og prosessering av kritiske mineraler og sjeldne jordarter. Når en slik verdikjede er på plass, vil det etter disse medlemmers syn være lettere å utvikle sirkulære verdikjeder i tilknytning til den etablerte industrien. Disse medlemmer mener imidlertid at det er avgjørende at både næringsaktører og offentlig forvaltning bygger opp kompetanse på sirkulære verdikjeder, også innenfor mineral, parallelt med at næringen utvikler seg, og inkluderer dette i sine industrielle planer. Disse medlemmer vil i den sammenheng vise til at det i ny minerallov er rapporteringsplikt for overskuddsmasser, noe som er et godt første steg på veien for å øke ressursutnyttelsen og gjenvinning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter økt gjenvinning og sirkulær økonomi, men tar avstand fra pålegg, kvoter og nye krav som kan svekke industriens lønnsomhet og konkurransekraft. Gjenvinning må drives frem av teknologi og markedskrefter; eventuelle krav må være teknologinøytrale og kostnadseffektive. Norge har allerede blant verdens strengeste miljøkrav, og ensidige norske innstramminger risikerer karbonlekkasje og utflytting av industri til land med lavere standarder.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet Dei Grøne erkjenner at mineralutvinning kan bety store naturinngrep, og meiner at desse må minimerast. Det betyr for det første at gjenvinning og resirkulering av mineral og metall må prioriterast over ny mineralutvinning. For det andre må det veljast underjordsdrift i staden for opne dagbrot i alle tilfelle der det er fysisk mogleg. For det tredje må bruken av deponi avgrensast så mykje som mogleg. Det må stillast krav om bruk av restmassar frå gruveprosjekta og tilbakefylling av gruvegangar. I

plassering av deponi må alternativet med minst naturinngrep veljast, og sjødeponi avvisast. For det fjerde må utvinningstempoet både sikra stabil tilgang til mineral over tid og moglegheit for å utnytta restmassane fullt ut. Strengt miljøkrav er viktig for å sikra langsiktig drift og størst mogleg samfunnsnytte.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at utvinning av mineraler må skje under strenge miljøkrav, med minimale utslipp og forsvarlig avfallshåndtering. Disse medlemmer viser til at gjenvinningsgraden for de fleste metaller i dag er lav, til tross for at betydelige mengder allerede er utvunnet og i omløp. Disse medlemmer mener det ligger et vesentlig og underutnyttet potensial i økt gjenbruk og resirkulering, og understreker at dette bør prioriteres fremfor ny utvinning der det er mulig. Disse medlemmer mener økt satsing på gjenvinning og sirkulær ressursbruk ikke bare vil redusere behovet for nye naturinngrep, men også styrke forsyningsikkerheten og redusere den strategiske avhengigheten av import.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at de mest tilgjengelige mineralene er de som allerede er utvunnet. Bedre ressursutnyttelse og redusert materialforbruk, lengre levetid for produkter, innovasjon i materialbruk og økt gjenbruk og gjenvinning, er kritisk for å være mindre avhengig av ny og krevende utvinning. Disse medlemmer minner om at det finnes betydelige mengder kritiske råmaterialer i avfall og industrielle sidestrømmer. Selv om teknologien for resirkulering finnes, er det i dag ikke kommersielt attraktivt å utvikle sirkulære verdikjeder.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti viser til at norsk prosessindustri genererer betydelige mengder sidestrømmer og restmaterialer med innhold av verdifulle metaller og mineraler, herunder med et dokumentert potensial for gjenvinning fra katodeavfall i aluminiumsindustrien og reststrømmer i ferrolegeringsindustrien. Kartlegginger av Eyde-klyngen viser et stort, uutnyttet potensial for økt ressursutnyttelse og verdiskaping i sirkulære verdikjeder, samtidig som økt gjenvinning kan redusere mengden farlig avfall og avhjelpe behovet for deponikapasitet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede virkemidler som kan fremme resirkulering av kritiske råmaterialer fra blant annet EE-avfall og farlig avfall (f.eks. katodeavfall fra aluminiumsindustri). Utredningen bør sees i sammenheng med Prosess21 samt vurdere mulige synergier mellom resirkulering og utvinning av jomfruelige materialer.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gi Prosess21 et oppdrag om å undersøke potensialet for kommersielt uttak av kritiske og strategiske råmaterialer fra avgangsmasser og industriavfall med utgangspunkt i sidestrømsdatabasen over slike råmaterialer.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti vil peke på at Norge har sterke fagmiljøer innen mineraler, blant annet ved Norges geologiske undersøkelse, SINTEF og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, men at det i dag mangler en strategisk samordning av disse miljøene med fokus på hele verdikjeden.

Disse medlemmer mener derfor det trengs et nasjonalt senter som kan samle eksisterende miljøer, koble forskning, industri og forvaltning tettere sammen, og utvikle markeder for sekundære råstoff. Dette er nødvendig for å sikre norsk verdiskaping, redusere avhengighet av import og gjøre sirkulær ressursbruk til en reell konkurransefordel. Uten et slikt grep risikerer man at gode fagmiljøer forblir fragmenterte – og at verdiene skapes i andre land.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen bygge videre på etablerte kompetansemiljøer, og etablere et nasjonalt senter for både mineralutvinning og sirkulære mineralverdikjeder. Senteret skal bidra til å utvikle lønnsomme markeder og verdikjeder for gjenvinning av mineraler fra industriavfall, sidestrømmer og andre sekundære råstoff.»

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne vil understreke at kritiske råmaterialer er av stor økonomisk og strategisk betydning og samtidig er forbundet med høy forsyningsrisiko som følge av sterkt konsentrerte verdikjeder. Særlig har Kina en dominerende posisjon innen prosessering og kontrollerer betydelige deler av verdikjeden fra raffinering til produksjon, noe som skaper geopolitiske sårbarheter for europeisk industri og energiomstilling. EU vedtok i 2024 forordningen Critical Raw Materials Act (CRMA), som blant annet fastsetter mål om at minst 10 pst. av forbruket av strate-

giske råmaterialer skal dekket gjennom utvinning i Europa, minst 40 pst. gjennom prosessering i Europa, og minst 25 pst. gjennom gjenvinning innen 2030.

De tte medlem mener derfor at Norge bør samarbeide tett med EU om utviklingen av mer robuste og bærekraftige verdikjeder for kritiske råmaterialer, med naturhensyn og sirkularitet som premis. For å unngå at et hurtigspor går på bekostning av andre viktige hensyn, som natur og lokaldemokrati, må en implementering av CRMA bety en vesentlig styrking av forvaltningen for å sikre kapasitet til saksbehandling og koordinering mellom konsesjonsmyndigheter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Miljøpartiet De Grønne, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av hvordan Norge skal bidra til å oppfylle målene i EUs forordning om kritiske råmaterialer om økt gjenvinning av kritiske råmaterialer, utvikling av sirkulære verdikjeder og styrket kartlegging av mineralressurser.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen gi utviklingen av Fensfeltet status som nasjonalt prioritert prosjekt, og sikre rask fremdrift i nødvendige tillatelser og avklaringer.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sikre rask fremdrift for en statlig reguleringsplan for Fensfeltet, grunnet dens store strategiske og sikkerhetspolitiske betydning.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen arbeide for EU-midler for finansiering og utvikling av norske mineralprosjekter.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen overfor EU og i bilaterale relasjoner støtte Rare Earths Norway sin søknad om å bli strategisk europeisk prosjekt i EU.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen overfor EU og ledende industrinasjoner i Europa arbeide for å etablere en felles innkjøpsordning og garantert minstepris for sjeldne jordarter.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen forbedre incentivene for vertskommuner som åpner for næringsvirksomhet basert på naturressurser, slik som mineralvirksomhet.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen anvende hurtigspor for utvikling av Fensfeltet og komme tilbake til Stortinget dersom eventuelle innsigelser forsinkes prosessen og kan løses gjennom lovendringer eller annen forankring i Stortinget for raskere behandling.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en felles norsk-svensk mulighetsstudie for felles verdikjeder for sjeldne jordarter fra Fensfeltet og forekomsten utenfor Kiruna i Sverige, slik som initiativet REEtec for separasjon av jordarter på Herøya er et eksempel på.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at thorium kan utvinnes som et biprodukt fra Fensfeltet og bidra til å styrke en norsk verdikjede for radiofarmaka, herunder for neste generasjons kreftbehandling, hvor Norge har kompetansefortrinn.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen fremme tiltak for å redusere saksbehandlingstiden og forenkle konsesjonsprosesser for mineralprosjekter, slik at lønnsomme prosjekter kan realiseres raskere.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om tidsfrister og forenklinger i konsesjons- og planprosesser for mineralprosjekter, med sikte på vesentlig kortere saksbehandlingstid.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen sikre stabile og konkurransedyktige rammevilkår for mineralnæringen, herunder gjennomgang og reduksjon av skatter og avgifter som svekker investeringsevnen.

Forslag fra Høyre, Miljøpartiet De Grønne, Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen utrede virkemidler som kan fremme resirkulering av kritiske råmaterialer fra blant annet EE-avfall og farlig avfall (f.eks. katodeavfall fra aluminiumsindustri). Utredningen bør sees i sammenheng med Prosess21 samt vurdere mulige synergier mellom resirkulering og utvinning av jomfruelige materialer.

Forslag fra Høyre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti:*Forslag 14*

Stortinget ber regjeringen sikre rask innlemmelse og implementering av EUs Critical Raw Materials Act i EØS-avtalen og i norsk rett innen 2026, for å styrke mineralsamarbeidet med Europa, forbedre rammevilkårene for sirkulærøkonomi og gi norske mineralprosjekter bedre tilgang til status som europeisk strategisk prosjekt.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti:*Forslag 15*

Stortinget ber regjeringen bygge videre på etablerte kompetansemiljøer, og etablere et nasjonalt senter for både mineralutvinning og sirkulære mineralverdikjeder. Senteret skal bidra til å utvikle lønnsomme markeder og verdikjeder for gjenvinning av mineraler fra industriavfall, sidestrømmer og andre sekundære råstoffer.

Forslag fra Høyre og Miljøpartiet De Grønne:*Forslag 16*

Stortinget ber regjeringen gi Prosess21 et oppdrag om å undersøke potensialet for kommersielt uttak av kritiske og strategiske råmaterialer fra avgangsmasser og industriavfall med utgangspunkt i sidestrømsdata-basen over slike råmaterialer.

Forslag fra Høyre og Kristelig Folkeparti:*Forslag 17*

Stortinget ber regjeringen utrede kapitaltilgangen for mineralprosjekter i Norge, herunder vurdere hvordan instrumenter i virkemiddelapparatet som Eksfin og Siva kan støtte opp under utviklingen av en kommersiell mineralnæring som del av norsk industrisatsing.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt:*Forslag 18*

Stortinget ber regjeringen opprette et statlig mineralselskap som, i tett samarbeid med private aktører, skal utvikle, forvalte og sikre nasjonal kontroll over strategisk viktige mineralressurser.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:*Forslag 19*

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at utviklingen av Fensfeltet benyttes som et pilotprosjekt for praktisk utprøving av arealnøytralitet i store industriprosjekter av nasjonal betydning, herunder ved å vurdere løsninger på tvers av kommunegrenser for å redusere samlede natur- og arealkonsekvenser.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

Komiteens tilråding II fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

Komiteens tilråding III fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre og Miljøpartiet De Grønne.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslagene og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om hvordan staten kan bidra ytterligere i etablering og utvikling av mineralprosjekter og best mulig ressursutnyttelse, herunder vurdere tiltak for effektive planprosesser samt opprettelsen av et statlig mineralselskap eller et mineralfond. Regjeringen bes rapportere tilbake om status i arbeidet i kommende budsjettproposisjoner.

II

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en helhetlig kartlegging og gjennomgang av verdikjeden for kritiske mineraler i Norge, fra forskning og utvikling, planlegging, utvinning og prosessering, massehåndtering og gjenvinning for å indentifisere flaskehalsar og mulige tiltak for å få flere bærekraftige og samfunnsnyttige mineralprosjekter i Norge.

III

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av hvordan Norge skal bidra til å oppfylle målene i EUs forordning om kritiske råmaterialer om økt gjenvinning av kritiske råmaterialer, utvikling av sirkulære verdikjeder og styrket kartlegging av mineralressurser.

Oslo, i næringskomiteen, den 26. mai 2026

Rune Støstad

leder

Tobias Hangaard Linge

ordfører

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Næringsministeren

Stortingets næringskomité
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

26/1608-3

23. mars 2026

Dokument 8:148 S (2025-2026) Representantforslag om et statlig mineralselskap

Jeg deler representantenes bekymring om verdens avhengighet av import fra Kina. Mineraler er kritiske innsatsfaktorer i forsvarsteknologi, batterier og en rekke andre typer høyteknologi, og eventuelle sårbarheter for beredskap og forsyningssikkerhet krever en aktiv politisk håndtering.

I forslaget legges det til grunn at Norge bør «sikre [...] en helhetlig verdikjede» for kritiske mineraler, fra uttak til foredling og industriell bruk. Jeg vil påpeke at verdikjedene innenfor høyteknologisk industri, som produksjon av permanentmagneter, elektriske motorer og forsvarsteknologi, er både lange, komplekse og ofte globale og i liten grad lokalisert i hverken Norge eller Europa forøvrig i dag. Knappt noe land har hele slike verdikjeder selv, heller ikke alltid Kina – som i mange tilfeller også har avhengigheter. Å bygge opp en fullt integrert, norsk verdikjede fra gruve til ferdig høyteknologisk sluttprodukt ville kreve enorme investeringer i helt ny industriell kapasitet og kompetanse over mange tiår. Industrielle verdikjeder er heller ikke nødvendigvis ønskelig å ha fullstendig lokalisert i Norge, ettersom usikkerhetene er både store og mange innenfor kritiske mineraler. Diversifisering på tvers av landegrensener vil ofte gi bedre arbeids- og risikodeling og dermed et bedre resultat.

En mer realistisk og målrettet ambisjon for Norge er å sørge for gode rammevilkår for at norske bedrifter kan ta en sterk posisjon i de delene av verdikjeder der vi har naturlige fortrinn. Historien har vist at det er markedet, ikke politikere, som har best forutsetninger for både å identifisere og realisere disse fortrinnene – det være seg om det er innenfor uttak av råmaterialer, foredling og prosessering og/eller høyteknologisk industri hvor disse materialene inngår.

Norsk industrihistorie er i stor grad en historie om nettopp internasjonalt samarbeid og partnerskap, som ved industrigründeren Sam Eydes samarbeid med franske og svenske finansmiljøer, og i utviklingen av olje- og gassnæringen. Norge har lyktes ved å kombinere nasjonale naturressurser med utenlandsk kapital, teknologi og kompetanse.

Jeg mener at internasjonalt samarbeid vil kunne spille en viktig rolle også i den videre utviklingen av den norske mineralnæringen. Jeg er opptatt av å legge til rette for slikt internasjonalt samarbeid. Regjeringen har derfor inngått flere industripartnerskap, blant annet med EU, Tyskland, Storbritannia og Frankrike, som også omfatter kritiske råvarer. Vi har siden 2022 deltatt i Minerals Security Partnership (MSP) sammen med USA og en rekke andre land. I januar 2025 ble Rare Earths Norways prosjekt på Fensfeltet foreslått som MSP-prosjekt, noe som vil kunne bidra til å synliggjøre prosjektet og tiltrekke internasjonale partnere og investorer. I mars i år ble det også inngått en MoU om kritiske mineraler mellom Norge og Canada. Det finnes også sterke finansmiljøer og betydelig industriell og geologisk kompetanse innenfor mineralfeltet i land som Canada, Australia og USA – land som også er nære allierte og partnere for Norge. Jeg mener at internasjonalt samarbeid og partnerskap ikke er en svakhet i norsk mineralpolitikk – det er en forutsetning for suksess.

Representantforslaget trekker frem behovet for nasjonal kontroll over strategisk viktige mineralressurser som en sentral begrunnelse for å opprette et statlig mineralselskap. Jeg mener hensynet til nasjonal sikkerhet og kontroll er best ivaretatt gjennom en streng regulering. Dette er også i tråd med eierskapsmeldingen, jf. Meld. St. 6 (2022–2023) Et grønnere og mer aktivt statlig eierskap som et bredt flertall stilte seg bak da den ble behandlet på Stortinget. Av meldingen fremgår det at regulering er det primære virkemiddelet for å ivareta hensyn knyttet til nasjonal sikkerhet, samfunnsikkerhet og beredskap.

Det norske lov- og regelverket har flere mekanismer for å ivareta nasjonal kontroll over selskaper og ressurser av betydning for sikkerhet og beredskap. Blant annet inneholder lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven), lov om næringsberedskap (næringsberedskapsloven) og lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi mv. (eksportkontrollloven) bestemmelser som skal ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser. Disse sektorovergrepene lovene kan i noen tilfeller anvendes på mineralvirksomheter.

Sikkerhetsloven § 2-5 gir Kongen i statsråd hjemmel til å fatte nødvendige vedtak for å hindre sikkerhetstruende virksomhet eller annen planlagt eller pågående aktivitet som kan innebære en ikke ubetydelig risiko for at nasjonale sikkerhetsinteresser blir truet, uavhengig av om en virksomhet er underlagt loven.

Den nye mineralloven, som ble vedtatt av Stortinget i inneværende stortingsperiode, trer i kraft 1. juli i år. I loven § 1-9 gis Kongen kompetanse til i forskrift å fastsette nærmere regler om tiltak som er nødvendige for ivaretagelse av nasjonal sikkerhet knyttet til mineralvirksomhet og forvaltning av mineralressurser. Forskriftshjemmelen er begrunnet i behovet for å kunne ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser på en mer målrettet og effektiv

måte enn det som følger av eksisterende sektorovergripende regelverk. Forskriftshjemmelen gir Kongen kompetanse til å fastsette regler om blant annet å unnlate å gi eller trekke tilbake tillatelser til undersøkelser, prøveuttak og utvinning, dersom dette er nødvendig av hensyn til nasjonal sikkerhet. Fastsettelse av nærmere regler for ivaretagelse av nasjonale sikkerhetsinteresser etter mineralloven vil kunne bidra til å ivareta behovet for nasjonal kontroll over produksjon av kritiske råvarer i Norge.

I tillegg pågår det et arbeid med en ny lov om investeringskontroll. Arbeidet tar blant annet utgangspunkt i ny forordning om investeringskontroll fra EU, som i artikkel 4 stiller krav til at medlemslandene på forhånd skal godkjenne utenlandske investeringer i foretak som driver undersøkelser, utvinning, prosessering, resirkulering og gjenvinning av kritiske råvarer, samt «stockpiling» (opparbeidelse av reservelager).

Etter min vurdering gir dette samlet et godt regulatorisk fundament for å redusere risikoen knyttet til utenlandske investeringer og samtidig ivareta behovet for en mest mulig åpen norsk økonomi, også innenfor mineralnæringen.

Mineralnæringen er både kapitalintensiv og har svært lange tidshorisonter. Disse karakteristikaene, kombinert med betydelig miljøpåvirkning og usikkerhetsfaktorer som konjunkturfølsomme råvarepriser og teknologiutvikling, gjør at det kan være ulike og sammensatte årsaker til at enkeltprosjekter ikke realiseres.

Mitt mål er nå å identifisere hva som er de faktiske utfordringene som eventuelt holder private investeringer tilbake i norsk mineralnæring: Om det er lang saksbehandlingstid for konsesjoner, manglende infrastruktur, kapitaltilgang eller prosjektenes antatte lønnsomhet, vil naturligvis være førende for både om det bør innføres virkemidler, og for hvordan virkemidlene i så fall bør innrettes.

Det er også nødvendig å forstå hvilke verdikjeder som er strategiske og sårbare for Norge og våre allierte, og hvorvidt det er prosjekter i Norge som kan spille en rolle i disse verdikjedene. Forskningsrådet og Prosess21 er i gang med et slikt helhetlig kartleggingsarbeid, og resultatet vil gi et kunnskapsgrunnlag for videre politikkutforming og styrket samarbeid mellom industri, myndigheter og forskningsmiljøer.

Utgangspunktet for all næringsvirksomhet, også mineralnæringen, bør være lønnsomhet. Samtidig må vi anerkjenne at enkelte kritiske mineraler har en strategisk verdi som gjør at vi må vurdere andre virkemidler. Skulle det vise seg at det bør etableres nye statlige virkemidler, mener jeg det er naturlig å vurdere om det kan legges til det allerede etablerte næringsrettede virkemiddelapparatet. Opprettelsen av et statlig mineralselskap bør inngå i en helhetlig vurdering av hvorvidt og evt. hvilke statlige virkemidler som bør etableres.

Jeg ønsker derfor å komme tilbake til Stortinget med en helhetlig vurdering av hvordan vi sikrer framdrift i utviklingen av mineralvirksomhet i Norge på en måte som hensyntar nasjonale sikkerhetsinteresser

Med hilsen

Cecilie Terese Myrseth

Næringsministeren

Tore Fossum

Deres ref

Vår ref

Dato

26/2108-2

17. april 2026

Dokument 8:183 S (2025-2026) representantforslag om å øke verdiskaping og gjenvinning i mineralnæringen

Jeg viser til brev av 25. mars 2026 der næringskomiteen ber om min uttalelse til representantforslag 183 S fra representantene Bastholm, Liland og Sjursæther om å øke verdiskaping og gjenvinning i mineralnæringen.

Nedenfor følger min uttalelse.

- 1. Stortinget ber regjeringen utarbeide et mineralhierarki, etter modell av avfallshierarkiet, som legger til grunn at gjenbruk og resirkulering av mineraler alltid er å foretrekke framfor ny mineralutvinning.**

Forslagsstillerne skriver at det finnes betydelige mengder kritiske råmaterialer i avfall og industrielle sidestrømmer, og mener derfor at det viktigste virkemiddelet for å sikre tilgang til nødvendige mineraler er bedre ressursutnyttelse. Videre pekes det på at redusert materialforbruk, lengre levetid for produkter og økt gjenbruk og gjenvinning bør prioriteres før ny utvinning og at Norge derfor bør utvikle et mineralhierarki etter modell av avfallshierarkiet, der redusert forbruk, gjenbruk og resirkulering prioriteres foran ny mineralutvinning. Til sist pekes det på at teknologi for resirkulering finnes i stor grad allerede, men at det mangler virkemidler som gjør det kommersielt attraktivt å utvikle sirkulære verdikjeder.

Jeg deler forslagsstillernes ønske om å fremme ombruk og materialgjenvinning av mineraler. I juni 2023 la regjeringen frem mineralstrategien, hvor ett av satsingsområdene er at mineralnæringen skal bidra til den sirkulære økonomien. Regjeringens ambisjon er at Norge skal utvikle verdens mest bærekraftige mineralnæring. Dette inkluderer økt ressursutnyttelse, å minimere avfall, både i forbindelse med selve mineralutvinningen, men også å sikre at

kritiske mineraler som allerede eksisterer i avfall og industrielle sidestrømmer ikke går til spille. I mineralstrategien slås det fast at så mye som mulig av massene som tas ut skal benyttes til salgbare produkter og at det er en forventning til bedriftene at de undersøker alle muligheter for bruk av massene som tas ut. Dette er viktig for å redusere omfanget av avfallsrestmasser i mineralprosjekter.

I 2020 fikk Eyde-klyngen i oppdrag fra regjeringen å kartlegge materialsidestrømmer fra norsk prosessindustri. Som en del av dette arbeidet er det etablert en database som så langt omfatter materialsidestrømmer fra 51 bedrifter i prosess- og mineralindustrien, herunder Boliden, Hydro og Alcoa. Databasen viser at det årlig oppstår rundt 10 millioner tonn materialer fordelt på rundt 250 sidestrømmer, som inneholder varierende og ofte mindre mengder kritiske råmaterialer. Om lag 9 millioner tonn av dette blir i dag deponert internt på bedriftenes områder, mens resten enten blir solgt, gjenvunnet eller deponert eksternt.

EUs forordning om kritiske råmaterialer (Critical Raw Materials Act, CRMA) inneholder også forslag til tiltak for innsamling og materialgjenvinning av strategiske råmaterialer fra avfall på nasjonalt nivå, for å oppnå økt sirkularitet. Landene skal utarbeide nasjonale programmer for sirkularitet av kritiske råmaterialer. Sentralt står også raskere myndighetsprosesser for utvinnings-, prosesserings- og materialgjenvinningsprosjekter for kritiske råmaterialer. Dette er noe vi også vil arbeide videre med når vi nå jobber med å innlemme forordningen i EØS-avtalen og deretter gjennomføre i norsk rett.

Vi skal med andre ord ikke utvinne mer enn det vi må. Samtidig er den globale etterspørselen etter metallene som trengs til grønn omstilling, digitalisering og til forsvarsindustri sterkt økende. Forbruket av enkelte metaller vil mangedobles frem mot 2050, og etterspørselen etter mineraler kan ikke dekkes av materialgjenvinning alene. Dette betyr at også ny gruvevirksomhet er nødvendig. Jeg mener derfor at det ikke er riktig å prioritere å innføre et mineralhierarki. Etter mitt syn må vi få til sirkulære løsninger samtidig som vi utvikler en bærekraftig mineralnæring i Norge.

2. Stortinget ber regjeringen utrede virkemidler som kan fremme resirkulering av kritiske råmaterialer (iht. EUs liste) fra blant annet EE-avfall og farlig avfall (f.eks. katodeavfall fra aluminiumsindustri). Utredningen bør sees i sammenheng med Prosess21 samt vurdere mulige synergier mellom resirkulering og utvinning av jomfruelige materialer.

Ombruk og materialgjenvinning av kritiske råmaterialer er viktig for klima og miljø, men også for å fremme konkurransekraft og forsyningsikkerhet og tilgang til slike råvarer for norsk og europeisk industri. Det har vært gjort et viktig kunnskapsarbeid under Nordisk ministerråd for å styrke kunnskapen på området. Dette har gitt kunnskap om potensial, barrierer, tiltak og virkemidler for økt ombruk og materialgjenvinning av kritiske råmaterialer. Dette kunnskapsgrunnlaget anslår et potensial på i underkant av en million tonn kritiske råmaterialer som kan gjenvinnes fra nordiske avfallsstrømmer.

Klima- og miljødepartementet har gitt Miljødirektoratet i oppdrag å utarbeide et helhetlig nasjonalt program for økt ombruk og materialgjenvinning av kritiske råmaterialer, herunder

sjeldne jordartsmetaller. Miljødirektoratet skal se hen til relevant EU/EØS-regelverk og det nordiske kunnskapsgrunnlaget om kritiske råmaterialer. Arbeidet er i tråd med EUs forordning om kritiske råmaterialer, som skal styrke verdikjedene for kritiske råvarer i Europa, inkludert gjennom å fremme effektivitet og sirkularitet gjennom hele verdikjeden. Europakommisjonen la i juni 2025 frem et forslag til en liste der det spesifiseres hvilke produkter, komponenter og avfallsstrømmer som anses å ha relevant gjenvinningspotensial. Formålet med listen er å støtte medlemslandene i utviklingen av de nasjonale programmene for sirkularitet. Programmene skal inneholde mulige tiltak for økt avfallsforebygging, ombruk, innsamling og materialgjenvinning av kritiske råmaterialer. Miljødirektoratet ser hen til denne listen når de utarbeider et nasjonalt program for økt ombruk og materialgjenvinning av kritiske råmaterialer. Listen med produkter og komponenter er ikke endelig vedtatt i EU, men forventes å vedtas snart.

Prosess21 er et langsiktig strategiforum. I mandatet deres er hovedoppgaven å gi strategiske råd og anbefalinger til myndigheter og industrien om hvordan klimagassutslipp fra prosessindustrien best kan reduseres i tråd med utviklingen mot et lavutslippssamfunn i 2050 og samtidig legge til rette for bærekraftig omstilling, vekst og verdiskaping. Prosess21 har bred industrikompetanse, men er ikke satt opp som et kompetansemiljø og virkemiddel for resirkulering av kritiske råmaterialer. Som beskrevet over er det allerede gitt i oppdrag til Miljødirektoratet å utarbeide et helhetlig program for økt ombruk og materialgjenvinning av kritiske råmaterialer, herunder sjeldne jordartsmetaller.

3. Stortinget ber regjeringen bygge videre på etablerte kompetansemiljøer og etablere et nasjonalt senter for både mineralutvinning og sirkulære mineralverdikjeder. Senteret skal bidra til å utvikle lønnsomme markeder og verdikjeder for gjenvinning av mineraler fra industriavfall, sidestrømmer og andre sekundære råstoff.

Vi har gode, etablerte kompetansemiljøer både i Norges geologiske undersøkelse (NGU), Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) og Miljødirektoratet. Jeg er godt kjent med at det er ønske om et eget senter for mineralutvinning og sirkulære verdikjeder i Nome kommune. Dette er spennende, og jeg forstår godt at Nome kommune ønsker å se på muligheten for et slikt senter. Samtidig vil en eventuell statlig involvering i et slikt prosjekt kreve en bredere utredning, hvor vi blant annet må se nærmere på hva et slikt senter skal bidra med ut over det våre allerede eksisterende kompetansemiljøer som NGU, DMF og Miljødirektoratet bidrar med i dag.

Innenfor det næringsrettede virkemiddelapparatet har vi forøvrig generelle ordninger som kan bidra til å finansiere forsknings- og innovasjonsprosjekter relatert til blant annet grønn omstilling og sirkulærøkonomi.

Regjeringen har videre etablert et samfunnsoppdrag for sirkulær økonomi som skal bidra til å realisere regjeringens ambisjoner for grønn og rettferdig omstilling. Delmål 3 er at «Bedrifter deler i større grad knappe ressurser som råvarer, energi og areal.» Delmålet skal bidra til bedre utnyttelse av knappe ressurser gjennom særlig industrielle symbioser.

- 4. Stortinget ber regjeringen raskt ferdigstille Norges posisjon i EØS-behandlingen av EUs forordning om kritiske råmaterialer (Critical Raw Materials Act) og arbeide for en rask innlemmelse av forordningen i EØS-avtalen senest innen utgangen av 2026. Det må sikres tilstrekkelig kapasitet til forsvarlig saksbehandling, miljøvurderinger og koordinering mellom relevante konsesjonsmyndigheter.**

EUs forordning om kritiske råmaterialer (CRMA) trådte i kraft i EU mai 2024. Regjeringen har besluttet at Norges posisjon til CRMA er at den skal innlemmes i EØS-avtalen, som følge av at den i det vesentligste anses å være EØS-relevant og i tråd med norske interesser.

Forordningen kan ikke bli gjeldende rett i Norge før EØS-komiteen har fattet sin beslutning og Stortinget har gitt sitt samtykke til å innta forordningen som norsk lov. Dette forutsetter at EØS/EFTA-statene anerkjenner forordningen som relevant og akseptabel. Norges posisjon om at forordningen i det vesentlige anses å være EØS-relevant og i tråd med norske interesser ble meldt til EFTA-sekretariatet i mai 2025. Arbeidet med å få CRMA innlemmet i EØS-avtalen har høy prioritet, og vi jobber tett med både EFTA-sekretariatet og de andre EØS/EFTA-statene med et mål om å innlemme rettsakten så snart som mulig.

- 5. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av hvordan Norge skal bidra til å oppfylle målene i EUs forordning om kritiske råmaterialer om økt gjenvinning av kritiske råmaterialer, utvikling av sirkulære verdikjeder og styrket kartlegging av mineralressurser.**

CRMA skal styrke verdikjedene for kritiske råvarer for EU-landene, inkludert gjennom å fremme effektivitet og sirkularitet gjennom hele verdikjeden. EU vil redusere forsyningsrisiko samt styrke forskning og utvikling, innovasjon og kompetanse. Forordningen inneholder felles europeiske mål som gjelder for EU-landene, og som ikke er juridisk bindende.

I tråd med mineralstrategien har regjeringen allerede startet arbeidet med å utvikle sirkulære verdikjeder og styrket kartlegging. I mineralstrategien er ett av tiltakene å kartlegge og karakterisere norske avgangsdeponier for å legge til rette for mulig fremtidig utnyttelse. NGU fikk i 2025 i oppdrag å kartlegge og karakterisere norske avgangsdeponier for å legge til rette for fremtidig utnyttelse. Langsiktig og bærekraftig forvaltning av ressurser er et grunnprinsipp i regjeringens nærings- og miljøpolitikk. En mer sirkulær økonomi skal blant annet legge til rette for at verdier i materialer, produkter og ressurser beholdes i omløp i økonomien så lenge som praktisk og økonomisk mulig.

Med ny minerallov har vi i tillegg inkludert mineralvirksomhet fra etterlatte masser fra tidligere mineraluttak i definisjonen av "mineralvirksomhet", jf. § 1-7 bokstav a. Dette er nytt i loven og gir grunnlag for en mer helhetlig mineralforvaltning. Det innebærer at det nå er etablert et forvaltningssystem for mineralvirksomhet på overskuddsmasser som avgangsmasser, bergvelter og gråberg med videre.

Gode geologiske datasett er også en forutsetning for at de private lete- og undersøkelsesselskapene kan målrette sine undersøkelser. Derfor har regjeringen ved flere

anledninger styrket NGUs arbeid med å kartlegge mineralressursene i Norge. Dette inkluderer 10 mill. kroner i budsjettet for 2023, 10 mill. kroner i revidert budsjett for 2023 (engangsbevilgning) og ytterligere 5 mill. kroner i budsjettet for 2024. Eventuelt fremtidige økninger er et budsjettspørsmål som må vurderes i den ordinære budsjettprosessen.

Vi arbeider nå med å innlemme CRMA i EØS-avtalen og deretter gjennomføre dette i norsk rett. En naturlig del av arbeidet er å se om det vil være behov for ytterligere tiltak for å møte de krav som forordningen stiller.

Med hilsen

Cecilie Terese Myrseth

Næringsministeren

Stortingets næringskomité
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

26/2109-3

17. april 2026

Dokument 8:186 S (2025–2026) representantforslag om å realisere Fensfeltet og mer mineralnæring i Norge

Jeg viser til brev av 25. mars 2026 der næringskomiteen ber om min uttalelse til representantforslag fra representantene Bård Ludvig Thorheim, Kari Sofie Bjørnsen, Helene Røsholt og Mathias Willassen om å realisere Fensfeltet og mer mineralnæring i Norge.

Nedenfor følger min uttalelse.

Overordnet vurdering av representantforslaget

Jeg deler mange av de overordnede målsetningene i representantforslaget. Regjeringen er opptatt av rask fremdrift når det gjelder implementering av EUs forordning om kritiske råmaterialer, norske mineralprosjekter og utviklingen av Fensfeltet.

Temaene som tas opp er viktige.

Regjeringen er opptatt av at Norge legger til rette for størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi innenfor bærekraftige rammer. Samtidig har flere av problemstillingene knyttet til kritiske råmaterialer og sjeldne jordarter en internasjonal karakter som gjør at disse også må vurderes i lys av handelspolitiske, utenrikspolitiske, og forsvars- og sikkerhetspolitiske hensyn. USA, EU og andre land har inntatt en mer strategisk tilnærming til kritiske råmaterialer for å redusere risiko for brudd i forsyningskjeder og økonomisk tvang.

Regjeringen er i disse sakene særlig opptatt av at Norge opptrer i tråd med langsiktige norske interesser i forholdet til allierte land og EU.

1. Stortinget ber regjeringen umiddelbart implementere EUs Critical Raw Materials Act (CRMA) for å styrke mineralsamarbeidet med resten av Europa.

EUs forordning om kritiske råmaterialer (Critical Raw Materials Act, CRMA) trådte i kraft i EU mai 2024. Regjeringen har besluttet at Norges posisjon til CRMA er at den skal innlemmes i EØS-avtalen. Dette som følge av at den i det vesentligste anses å være EØS-relevant og i tråd med norske interesser.

Forordningen kan ikke bli gjeldende rett i Norge før EØS-komiteen har fattet sin beslutning og Stortinget har gitt sitt samtykke til å innta forordningen som norsk lov. Dette forutsetter at EØS/EFTA-statene anerkjenner forordningen som relevant og akseptabel.

Norges posisjon, om at forordningen i det vesentlige anses å være EØS-relevant og i tråd med norske interesser, ble meldt til EFTA-sekretariatet i mai 2025. Arbeidet med å få CRMA innlemmet i EØS-avtalen har høy prioritet, og vi jobber tett med både EFTA-sekretariatet og de øvrige EØS/EFTA-statene med et mål om å innlemme rettsakten så snart som mulig.

2. Stortinget ber regjeringen overfor EU og i bilaterale relasjoner støtte Rare Earths Norway sin søknad om å bli strategisk europeisk prosjekt i EU.

Ordnningen med strategiske prosjekter er en sentral del av EUs forordning om kritiske råvarematerialer, CRMA. CRMAs rammeverk for raskere saksbehandling for strategiske prosjekter gjelder først i Norge når CRMA er innlemmet i EØS-avtalen, og jeg viser til spørsmål 1 for nærmere redegjørelse for status om innlemmelsesprosessen.

Europakommisjonen har hittil gjennomført to utlysingsrunder hvor prosjekter kan søke om å bli vurdert som strategisk prosjekt. I første søknadsrunde ble to norske prosjekter utpekt som strategiske under CRMA. De norske aktørene søker som «prosjekter i tredjeland», og Europakommisjonen ber da om eksplisitt godkjenning fra myndigheter i tredjelandet før disse prosjektene eventuelt får status som strategiske i EU. Selv om et prosjekt anerkjennes som et strategisk prosjekt gjelder de nasjonale saksbehandlingsreglene for nødvendige tillatelser fullt ut.

Fra norske myndigheters side gis det godkjenning av aktuelle søknader som oversendes fra Europakommisjonen. Foreløpig har ikke norske myndigheter blitt kontaktet av Europakommisjonen om å godkjenne søknader etter at andre søknadsrunder er gjennomført.

I mine møter med Europakommisjonen trekker jeg alltid frem viktige norske prosjekter. Dette vil jeg fortsette å gjøre.

3. Stortinget ber regjeringen overfor EU og ledende industrinasjoner i Europa arbeide for å etablere en felles innkjøpsordning og garantert minstepris forsjeldne jordarter.

Markedene for sjeldne jordarter er ifølge utredninger fra flere ulike land ikke godt fungerende, og har de siste par årene vært gjenstand for handelstiltak og stormaktspolitikk. Kina har en dominerende posisjon i utvinningen av sjeldne jordarter, herunder magnetmetallene neodym og praseodym som p.t. utgjør de største verdiene i Fensfeltet, og de dominerer også de videre leddene i verdikjeden for magneter basert på neodym og praseodym, såkalte NdPr-magneter. Prisene er trolig påvirket av politiske tiltak og kan være holdt lave gjennom subsidier.

Betydelige prisvariasjoner og lave priser hindrer etablering av nye vestlige produsenter. Dette kunne i prinsippet vært løst dersom kjøperne av magnetene var villige til å betale et tillegg i prisen for å sikre trygg tilgang. Så langt er det lite som tyder på at europeiske bedrifter som bruker NdPr-magneter, som bilindustrien og forsvarsindustrien, har betalingsvilje for å betale mer enn markedspris for sikker tilgang til magneter fra europeiske kilder.

Minstepriser for sjeldne jordarter kan sikres gjennom subsidier (differansekontrakter mv.) eller toll. USA har tatt flere internasjonale initiativer, herunder arbeider amerikanske myndigheter for etablering av en internasjonal avtale om minstepris for utvalgte kritiske råmaterialer. Trolig vil sjeldne jordarter være blant råmaterialene det er størst interesse for å etablere ordninger for. USA innleder nå samtaler med flere land med mål om å etablere en bindende avtale om dette. Utover i 2026 vil vi vite mer om utviklingen i disse samtalene.

Både spørsmål om felles innkjøpsordninger og garantert minstepris er kompliserte, omfattende og berører mange politikkområder. Norge er i dialog med Europakommisjonen og andre land om de amerikanske initiativene på området, og vil vurdere hvilke tiltak som er mest relevante.

4. Stortinget ber regjeringen utrede kapitaltilgangen for mineralprosjekter i Norge, herunder vurdere hvordan instrumenter i virkemiddelapparatet som Eksfin og Siva kan støtte opp under utviklingen av en kommersiell mineralnæring som del av norsk industrisatsing.

I mineralstrategien lanserte regjeringen en lang rekke tiltak, herunder å vurdere behovet for økonomiske og næringspolitiske virkemidler for å legge til rette for samfunnsøkonomisk lønnsom mineralvirksomhet. Utgangspunktet for all næringsvirksomhet, også mineralnæringen, bør være lønnsomhet. Samtidig har enkelte kritiske mineraler en strategisk verdi som gjør at vi også bør vurdere andre virkemidler. Skulle det vise seg at det bør etableres nye statlige virkemidler, mener jeg det er naturlig å vurdere om det kan legges til det allerede etablerte næringsrettede virkemiddelapparatet. Opprettelsen av et statlig mineralselskap bør inngå i en helhetlig vurdering av hvorvidt og evt. hvilke statlige virkemidler som bør etableres. Jeg ønsker derfor å komme tilbake til Stortinget med en helhetlig vurdering av hvordan vi sikrer framdrift i utviklingen av mineralvirksomhet i Norge på en måte som hensyntar nasjonale sikkerhetsinteresser.

Dette er et arbeid som pågår i departementet.

5. Stortinget ber regjeringen forbedre incentivene for vertskommuner som åpner for næringsvirksomhet basert på naturressurser, slik som mineralvirksomhet på Fensfeltet og andre steder.

Kommunene er tydelige i sin tilbakemelding om at tilrettelegging for ny mineralvirksomhet krever investeringer fra kommunene og bruk av politisk kapital, siden særlig større saker også kan være omstridte. De ønsker derfor å sitte igjen med mer enn i dag.

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med oppfølgingen av dette spørsmålet. Inntil det er konkludert om dette har vi oppmerksomhet om å bistå kommuner gjennom videreutvikling av eksisterende og utvikling av nye verktøy hos Norges geologiske undersøkelse og Direktoratet for mineralforvaltning. Nærings- og fiskeridepartementet har også gitt direkte støtte til Nome kommune for å sikre fremdrift for arealavklaringene i Fensfeltet.

6. Stortinget ber regjeringen anvende hurtigspor for utvikling av Fensfeltet og komme tilbake til Stortinget dersom eventuelle innsigelser forsinker prosessen og kan løses gjennom lovendringer eller annen forankring i Stortinget for raskere behandling.

Jeg er opptatt av gode prosesser for utvikling av mineralprosjekter i Norge som ikke tar lengre tid enn nødvendig. Regjeringen lanserte i forbindelse med mineralstrategien et hurtigspor. Det består av tiltak på Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde som har betydning for hvor fort vi får frem nye prosjekter, som økt kartlegging og prioritering av søknader om driftskonsesjon for kritiske råmaterialer.

Planlegging av mineralvirksomheten knyttet til Fensfeltet følger de ordinære prosessene i plan- og bygningsloven med kommunen som planmyndighet. Kommunen har gjennomført en overordnet konsekvensutredning av mulige områder for en mineralpark og kommunestyret skal ta stilling til videre planprosess tirsdag 21. april 2026. Sentralt vil da være hvilke alternativer som skal tas med i planprogrammet, som er den første fasen i reguleringsarbeidet. Statsforvalteren og NVE har varslet innsigelse til ett av alternativene for lokalisering av industriområde pga. konflikter med naturverdier av nasjonal og internasjonal verdi og vernet vassdrag.

Dersom det blir utvinning i Fensfeltet kan det bli viktig ikke bare for Norge, men også for våre allierte. God fremdrift i planprosessen for Fensfeltet er derfor viktig. Samtidig er det sentralt å foreta gode avveininger mot for eksempel viktige naturverdier, friluftsverdier og verdiskaping.

I den nye mineralloven har vi innført en ny samordningsplikt som pålegger myndighetene å sørge for at behandling av planer og søknader om tillatelser for mineralvirksomhet, samordnes på en effektiv måte. Denneplikten er generell og gjelder for alle typer, og ved alle

stadier av mineralvirksomhet. Loven trer i kraft 1. juli i år, så denne samordningsplikten vil gjelde for alle de kommende myndighetsprosessene i Fen, og alle andre mineralprosjekter, i tiden fremover.

7. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en felles norsk-svensk mulighetsstudie for felles verdikjeder for sjeldne jordarter fra Fensfeltet og forekomsten utenfor Kiruna i Sverige, slik som initiativet REEtec for separasjon av jordarter på Herøya er et eksempel på.

Norge og Sverige er blant de europeiske landene med de største forekomstene av sjeldne jordarter og der det er aktive prosjekter for utvikling av forekomstene. Etableringen av selskapet REEtec, der det svenske selskapet LKAB er blant eierne, gjør også at Norge er et av få land i Europa med selskaper i den videre verdikjeden frem til produksjon av magneter bestående av neodym og praseodym, såkalte NdPr-magneter. Som det fremgår av representantforslaget er det begrenset kunnskap om det kommersielle grunnlaget for etablering av en verdikjede for magneter i Norge. Det er mange usikkerheter også knyttet til markedene for flere sjeldne jordartsprodukter som inngår i verdikjeden for NdPr-magneter. Jeg viser i den forbindelse også til svaret på spørsmål 3 over. Det er private virksomheter som er best egnet til å vurdere om det kan være et kommersielt grunnlag for samarbeid. Jeg har derfor ikke konkrete planer om å utarbeide en mulighetsstudie nå.

8. Stortinget ber regjeringen legge til rette for at thorium kan utvinnes som et biprodukt fra Fensfeltet og bidra til å styrke en norsk verdikjede for radiofarmaka, herunder for neste generasjons kreftbehandling, hvor Norge har kompetansefortrinn.

Fensfeltet består av bergarter med ulikt innhold av thorium. Utvinning av sjeldne jordarter fra feltet kan derfor gi en sidestrøm av thorium eller avgangsmasser med innhold av thorium.

Det er kjent at Rare Earth Norway har inngått en intensjonsavtale med Thor Medical om leveranser av thorium til deres produksjon av radiofarmaka dersom selskapet starter gruvedrift. Thor Medical har allerede etablert et testanlegg på Herøya, som jeg åpnet i 2024.

Regjeringen er opptatt av å legge til rette for at norske ressurser kan utnyttes på en måte som styrker viktige verdikjeder, både nasjonalt og internasjonalt, og som bidrar til økt konkurransekraft for Norge og norske aktører. Thorium kan være en viktig innsatsfaktor i produksjon av radiofarmaka, som igjen er sentrale i neste generasjons kreftdiagnostikk og -behandling. Norge har allerede sterke fagmiljøer innenfor nukleærmedisin, radiofarmasi og kreftforskning, og regjeringen ønsker å bygge videre på disse fortrinnene.

Regjeringen fører en aktiv næringspolitikk som skal bidra til økt verdiskaping, legge til rette for lønnsomme private investeringer og styrke et mer omstillingsdyktig norsk næringsliv. Dette gjelder hele bredden av norsk økonomi, også helsenæringen. I Meld. St. 16 (2024–

2025) *Konkurranseskraft for en ny tid* understrekes det at regjeringen vil sikre gode, stabile og forutsigbare rammevilkår som gjør det attraktivt for private aktører å investere i nye teknologier og fremvoksende verdikjeder.

Gjennom det næringsrettede virkemiddelapparatet legger regjeringen til rette for innovasjon og omstilling. De fleste av disse ordningene er teknologinøytrale og åpne for prosjekter på tvers av sektorer, og helsenæringen hevder seg godt i konkurransen om midlene.

Regjeringen har også lagt frem en ny nasjonal handlingsplan for kliniske studier og klinisk forskning som har som visjon at klinisk forskning skal være en integrert del av all klinisk praksis og pasientbehandling og at Norge skal være blant de mest attraktive land i Europa for gjennomføring av industristudier. Handlingsplanen har blant annet som mål å ha en årlig økning i pasienter som deltar i klinisk forskning, og øke næringslivets investeringer i forsknings- og utviklingsarbeid. Samarbeid med helsenæringen er et innsatsområde i planen. Regjeringens kreftstrategi har som mål å doble antallet pasienter som deltar i kliniske studier og behovet for et tett samarbeid mellom tjenesten og helsenæringen slik at forskningen tas i bruk.

Regjeringen vil fortsette å legge til rette for best mulig samarbeid mellom industri, forskningsmiljøer og helsetjenesten, slik at Norge kan utnytte sine naturressurser og kompetansefortrinn til å bygge en konkurransedyktig og fremtidsrettet verdikjede for radiofarmaka.

9. Stortinget ber regjeringen gi Prosess21 et oppdrag om å undersøke potensialet for kommersielt uttak av sjeldne jordarter fra avgangsmasser, eksempelvis fra virksomheter som Boliden, Hydro og Alcoa.

Prosess21 er et langsiktig strategiforum. I mandatet deres er hovedoppgaven å gi strategiske råd og anbefalinger til myndigheter og industrien om hvordan klimagassutslipp fra prosessindustrien best kan reduseres i tråd med utviklingen mot et lavutslippssamfunn i 2050 og samtidig legge til rette for bærekraftig omstilling, vekst og verdiskaping. Prosess21 har bred industrikompetanse, men er altså gitt et noe mer avgrenset oppdrag enn det Stortinget her foreslår.

Avgangsmasser fra mineralutvinning kan inneholde metaller og mineraler som kan være lønnsomme å utnytte. Dette er det ønskelig å legge til rette for, blant annet der det planlegges ny gruvedrift i gamle gruveområder. I ny minerallov er rettighetssituasjonen for slike masser klargjort. Det er nå presisert at leting etter, undersøkelse av og utvinning av mineraler fra etterlatte masser fra tidligere mineraluttak nå er omfattet av lovens virkeområde. Formålet er at det skal bli enklere å få rett til å utnytte dem.

Regjeringens mineralstrategi inkluderer et tiltak om å «kartlegge og karakterisere norske avgangsdeponier for å legge til rette for mulig fremtidig utnyttelse». Norges geologiske undersøkelse (NGU) er derfor bedt om å kartlegge og karakterisere norske avgangsdeponier

for å legge til rette for fremtidig utnyttelse. NGU har bl.a. utført kartlegging av slike «sekundære ressurser» i samarbeid med de øvrige nordiske geologiske undersøkelsene med prosjektfinansiering fra Nordisk Ministerråd.

Tilsvarende ressursutnyttelse er ønskelig for slagg og biprodukter som genereres i norsk prosessindustri. I 2020 fikk Eyde-klyngen i oppdrag fra regjeringen å kartlegge materialsidestrømmer fra norsk prosessindustri. Som en del av dette arbeidet er det etablert en database som så langt omfatter materialsidestrømmer fra 51 bedrifter i prosess- og mineralindustri, herunder Boliden, Hydro og Alcoa. Databasen viser at det årlig oppstår rundt 10 millioner tonn materialer fordelt på rundt 250 sidestrømmer som inneholder varierende og ofte mindre mengder kritiske råmaterialer. Om lag 9 millioner tonn av dette blir i dag deponert internt på bedriftenes områder, mens resten enten blir solgt, gjenvunnet eller deponert eksternt.

Med hilsen

Cecilie Terese Myrseth